

ABDOSD '90

Mártonffy Attila

1990. június 11 és 14. között az *Országos Széchényi Könyvtár* nemzetközi könyvtáros konferencia színhelye volt. A nyugat-német alapítású *Arbeitsgemeinschaft der Bibliotheken und Dokumentationsstellen der Osteuropa-, Südosteuropa- und DDR-Forschung (ABDOSD)*- Kelet-Európa-, Délkelet-Európa- és NDK Kutatási Könyvtárak és Dokumentációs Intézmények Munkaközössége - tartotta a Budavári palota F épületében évi soros ülését. E szervezet olyan intézmények laza munkaközössége, melyek Kelet- illetve Délkelet-Európából és az NDK-ból gyűjtenek dokumentumokat, illetőleg ezen területekre vonatkozó irodalmat szereznek be, tárnak fel tartalmilag. Természetesen az ABDOSD nyitva áll mindazok előtt is, akik e területtel foglalkoznak, ám nem gyűjtik a vonatkozó irodalmat.

A munkaközösség elősegíti a könyv- és tájékoztatásügyre vonatkozó információk és tapasztalatok cseréjét, különös tekintettel a szakirodalom beszerzésére. Elősegíti a könyvtárosok és a terület szakemberei közti kapcsolat létesítését. Ezt szolgálják az évenként megrendezett munkaértekezletek.

Az ABDOSD nem bejegyzett egyesületként működik, tagsági díj nincs. Alapítási időnek és alkalomnak az 1971. december 2-án, a müncheni Südost-Institutban tartott munkaértekezlet tekinthető, amely nyugat-német, Kelet- és Délkelet-Európa-kutató intézetek könyvtárvezetőinek részvételével zajlott. Azóta a résztvevő intézmények és személyek köre - túllépve az NSZK határain - európai szintűre bővült. Az egyesület szaktudományokat átfogó munkaközösséggé vált, kereteit a megjelölt földrajzi területek képezik, beleértve az e területeken élő német nemzeti kisebbséget is.

Az ABDOSD ügyeit tiszteletbeli elnök intézi, akit a tagok közül négy évre választanak. Feladatai közé tartozik az évenként változó színhelyű konferenciák előkészítésének és munkájának koordinálása, valamint az albizottsági ülések megszervezése. E tisztet jelenleg *Franz Görner*, a *Staatsbibliothek Preussischer Kulturbesitz, Osteuropa-Abteilung* igazgatója tölti be. Az ABDOSD saját kiadvánnyal is rendelkezik: "*Mitteilungen*" és "*Staatsbibliothek Preussischer Kulturbesitz. Veröffentlichungen der Osteuropa-Abteilung*" című sorozati jellegű kiadvánnyal. Ez utóbbiban jelentetik meg a konferenciákon elhangzott előadásokat.

Az egyesületen belül három albizottság tevékenykedik:

- NDK-kutatás,
- a Kelet-Európa - kutatás európai bibliográfiája,
- kelet-német könyvtárakkal foglalkozó munkaközösség.

A konferencia színhelyéről mindig két évre előre döntenek; minden második évben Németországon kívüli várost jelölnek ki előzetes jelentkezés, ill. ajánlás alapján. A magyar fővárosban tartott konferenciának különös pikantériát adott az a tény, hogy a tagság először gyűlésezett kelet-európai országban, s úgy gondolták, hogy így - lévén akkor Magyarország még "szocialista" ország - más szocialista országokból is utazhatnak résztvevők, főként, ha a nemzeti könyvtár a társrendező.

Az OSZK-beli konferencia szervezését, lebonyolítását a nemzetközi csere-szolgálat vállalta. Az első szervezési lépések e sorok írójának az 1989-es müncheni konferencián való tapasztalatszerző részvételével kezdődtek. Az elnökkel, Franz Görnerrel folytatott tárgyalásokon megállapodtunk a teendők felosztásáról. Eszerint a nyugat-európai meghívásokat ők, a kelet-európaiakat mi intézzük, felkérjük a magyarországi előadókat, gondoskodunk a konferencia szervezéséről. A jelentkezések száma minden korábbi részvételt meghaladott, ugyanis a résztvevők végleges száma 110 volt. Bár Kelet-Európából szép számmal jelentkeztek, a részvétel viszont már csekélyebb volt. Ennek valószínűleg anyagi okai voltak - lévén a részvétel önköltséges. Sajnos nem jöttek Bulgáriából, Csehszlovákiából, az NDK-ból és Romániából sem. Annál inkább örültünk viszont észtrországi, litvániai, kárpátaljai, lengyelországi, oroszországi vendégeinknek. Ezen kívül a nemzetközi csere a saját diplomáciai sikerének könyveli el, hogy a tiranai Albán Nemzeti Könyvtárból is érkezett meghívott. (Ez egyébként az albánok óvatos politikai nyitásának is köszönhető. A konferencia kapcsán elindított tárgyalások mellesleg a kapcsolatok intenzívebbé tételéhez is elvezettek, olyannyira, hogy kölcsönösen megrendezendő könyvkiállításokban is megállapodtunk. Elsőként az OSZK fog kiállítani Tiranában, előreláthatólag ez év októberében.)*

Összesen tizenöt európai ország és az Egyesült Államok képviseltette magát a konferencián - de a résztvevők többsége az NSZK-ból érkezett.

Az idei konferencia témaköreit már a müncheni összefoglaló előtt meghatározták, messzemenően figyelembe véve a színhelyből adódó lehetőségeket, sajátosságokat; így elmondhatjuk, hogy egy-egy témakör egyenesen testreszabott volt. A következőkből kellett tehát "készülnünk":

- Finnugrisztikai, szlavisztikai és turkológiai központok Magyarországon
- Külföldi könyvtárak hungarika-gyűjteményei
- Német nyelvű irodalom Magyarországon
- Nemzeti kisebbségek Kelet- és Délkelet-Európában
- Elektronikus adatfeldolgozás a könyvtárakban
- Könyvtárak nemzetközi együttműködése

Szembetűnő, hogy - az eddigi gyakorlattól eltérően - három, nem könyvtári téma is szerepelt; ez a Kelet-Európa, illetve Magyarország iránt az utóbbi egy-két évben rendkívüli módon megnövekedett érdeklődésnek - mely persze a politikai változásokból fakad - köszönhető. A felsorolt témákban kellett tehát előadókat keresnünk, s úgy véljük, ebben sem vallottunk szégyent, hiszen olyan, tudományágukban

* Ez be is következett. Október 2-án megnyílt Tiranában a Széchényi könyvtár könyvkiállítása

hírneves személyeket sikerült megnyernünk, mint *Hajdú Péter* (finnugrisztika), *Hadrovics László*, *Király Péter* (szlavisztika), *Hazai György* (turkológia), *Borsa Gedeon* (rég Magyar könyvek), *Vizkelety András* (német irodalom), *Fried István* (irodalomtörténet), *Vekerdi József* (cigánykutatás). Magyar előadók voltak még: *Komáromi Sándor* (Gorkij Könyvtár), *Fischer Mónika*, *Alföldi Gabriella*, *Demmler Ágnes* (a Közgazdaságtudományi Egyetem Központi Könyvtárából), *Ungváry Rudolf*, *Sonnevend Péter* és e sorok szerzője (OSZK).

A konferencia hivatalos nyelve a német és az angol volt. A résztvevők összetételéből fakadóan az előadások túlnyomó többsége németül hangzott el, de természetesen az angol nyelvű előadások megértése sem okozott gondot senkinek.

A konferenciát *Juhász Gyula* főigazgató üdvözölte, majd Franz Görner, az ABDOSD elnöke mondott megnyitó beszédet.

Kiemelte, hogy első ízben üléseznek kelet-európai országban, s örömet fejezte ki, hogy tizenhat ország képviselői gyűlhetek össze, felülmúlva a két évvel korábbi várakozást, amikor is némi szkepszissel néztek az első kelet-európai összejövetel elé. Ezután méltatta a közös munka jelentőségét és további együttműködésre hívott fel, hangsúlyozva, hogy a munka eredményét széles körben hozzáférhetővé kell tenni. Az első előadást a magyarországi tudományos könyvkiadás helyzetéről *Hazai György*, az Akadémiai Kiadó igazgatója tartotta. Ezt követően tájékoztatók hangzottak el a magyarországi finnugrisztikai, szlavisztikai és turkológiai kutatások helyzetéről, az elért eredményekről (előadók *Hajdú Péter*, *Hadrovics László*, *Király Péter*, *Hazai György* voltak).

A délutáni előadások témája a "hungarika-gyűjtemények külföldi könyvtárakban" volt. Elsőként *Borsa Gedeon* beszélt a külföldön található régi Magyar könyvgyűjteményekről, majd *Marjaana Karjalainen* előadásából megismerhettük a porri (Finnország) Magyar Irodalmi Központ munkáját, törekvéseit. Ezt követően *Lea Lumi* számolt be a tallinni Északi Nemzeti Könyvtár magyar könyvállományáról. Ezután a nagy-britanniai hungarika-gyűjteményekről esett szó. A brit egyetemi könyvtárak vonatkozásában *John Freeman*, a British Library gyűjteményéről pedig *Bridget Guzner* előadását hallhattuk. *Anne Pries-Heijke* pedig a hollandiai magyar könyvgyűjteményekről szólt. *Joseph D. Dwyer* a stanfordi (USA) Hoover Institution, *Kesztyűs Tibor* a göttingeni Universitätsbibliothek, *Lengyel Zsolt* a müncheni Ungarisches Institut, *Lioba Tafferner* a Bayerische Staatsbibliothek, *Zvonko Plepelic* a Staatsbibliothek Preussischer Kulturbesitz magyar anyagáról beszélt, *Horst Röhling* pedig beszámolt a német főiskolákon található 20. század eleji hungarikumokról. A konferenciák során kialakult az a gyakorlat, hogy a résztvevők - akik többségükben maguk is gyakorló könyvtárosok - tapasztalatszerző látogatásokon ismerkednek a vendéglátó ország némely könyvtárában folyó munkával. Ilyen formán került sor - előzetes egyeztetés után - a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, az Országos Műszaki Könyvtár és Információs Központ, a Közgazdaságtudományi Egyetem Központi Könyvtára, az ELTE Finnugor és Szlav tanszékek könyvtára, a Gorkij Könyvtár, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, az Országgyűlési Könyvtár és az Országos Széchényi Könyvtár meglátogatására.

A program következő témája a "német nyelvű irodalom Magyarországon" volt. Először *Komáromi Sándor* beszélt a magyarországi német irodalom fogadtatásáról, majd *Vizkelety András* számolt be magyar könyvtárak régi német irodalmi gyűjteményeiről. Ezt követően *Wolfgang Kessler* előadását hallhatuk arról, hogy miként ábrázolják a magyarországi németeket a német nyelvű irodalomban. A plenáris ülést követően a "*Kelet-Európa-kutatás európai bibliográfiája*" munkaközösség tartott albizottsági ülést. Szerdán az előadók nagy száma miatt két párhuzamos szekcióban folytatódott a konferencia. Az első szekcióban a kelet- és délkelet-európai nemzeti kisebbségi csoportokról hangzottak el előadások. *Gerhard Seewann* a Duna-térség német és magyar kisebbségeiről beszélt az elmúlt hetven év távlatában, majd *Fried István* szólt a magyarországi nemzetiségek kulturális helyzetéről, *Hartmut Albert* pedig a jugoszláviai nemzeti-nemzetiségi csoportok oktatási problémáit ecsetelte. A következő előadó, *Albert Hetzer* egy többnyelvű társadalom könyvkiadási és fordítási problémáiról mondott véleményt. *Michael Lion* előadása a könyvtárosok szempontjából elemezte a nemzetiségi irodalmi művek keletkezésének nehézségeit.

Előadások hangzottak még el a magyarországi németiség oktatási, képviselői és szervezeti helyzetéről (*Fischer Mónika*), a Széchényi Könyvtár külföldi magyarokat támogató tevékenységéről (*Mártonffy Attila*), a magyarországi cigányság helyzetéről (*Vekerdi József*), majd a jugoszláviai magyar könyvkiadásról számolt be *Radmila Baskic*. A bánáti bolgárokról (*Christo Cholioltchev*), a lengyelországi fehéroroszok 1945 utáni kulturális helyzetéről (*Monika Bankowski-Züllig*), a szovjetunióbeli finnekről (*Anneli Vertanen*), és az NDK-beli szerb nemzeti kisebbségről (*Hermann Schwenger*) adott átfogó képet.

A második szekció az elektronikus adatfeldolgozásról és a könyvtári munka gépesítéséről tanácskozott. *Ungváry Rudolf* a Széchényi Könyvtár, *Alföldi Gabriella* és *Demmler Ágnes* a Közgazdaságtudományi Egyetem Központi Könyvtára, *Vlasta Lesaja* a zágrábi Egyetemi Könyvtár, *Ilona Slawinski* az Österreichische Ost- und Südosteuropa-Institut, *Tatjana Czepurny* és *Monika Lemke* a hannoveri Egyetemi Könyvtár számítógépesítéséről, az eddigi tapasztalatokról, és a tervekről adott tájékoztatást. Ugyanebben a szekcióban értékelte *Marianne Tax-Choldin* (USA) a különböző típusú könyvtárak közötti csere és egyéb kapcsolatokat, *Sonnevend Péter* a kelet-európai könyvtárak és a Széchényi Könyvtár közötti kapcsolatokat és információcserét taglalta, *Jelena J. Debanics* a leningrádi Saltykov Scedrin Könyvtár és a magyarországi könyvtárak közötti cseréről és az együttműködés perspektíváiról szólt. *Hanna Tomczewska* a lengyel és a magyar könyvtárak együttműködését méltatta. *Olgica Momcilovic* pedig a Szerb Tudományos és Művészeti Akadémia Könyvtára és magyarországi könyvtárak közötti cserekapcsolatok kezdeteiről beszélt.

A szekcióülések végeztével ismét plenáris ülésre került sor, ahol a szekció- és albizottsági elnökök röviden beszámoltak a végzett munkáról, majd a résztvevők közös vitában értékelték a konferencia eseményeit. Kidolgozták az 1991-es kölni konferencia programját, mely az Institut für Ostwissenschaftliche und Informationale Studien rendez. A záró beszédet ismét Franz Görner tartotta. A konferenciát fogadás, könyvtárlátogatások, valamint egy egész napos szentendrei kirándulás színesítette.